

Meistermøte

Dei to vaks opp på gata i kvar sin del av verda. No møtest dei for første gong til ein samtale om alt det gata tok frå dei – og det som livet på gata gav.

tekst EGIL MONGSTAD foto EGIL MONGSTAD, MARGARETH JÆRNES MONGSTAD, ØYSTEIN MELHUS VENÅS OG ARKIV

Det er ettermiddag. I ein hage i Aust-London sit Cechell Anne Upsahl (36) og Edwin Gutierrez (50) og snakkar om barndommen. Til saman har dei levd fleire år av livet på gata – ho i Manila på Filippinane, han i La Paz i Bolivia.

Det er Strømmestiftelsen som fører dei to saman i den britiske hovudstaden. Ho med mastergrad i samfunnskommunikasjon og som tilsett i Strømmestiftelsen, der ho arbeider som rådgjevar i marknads- og kommunikasjonsavdelinga. Han som tidlegare gateborn som fann ein heim i Alalay, Strømmestiftelsen sin tidlegare samarbeidspartnar i Bolivia. Seinare har Edwin vore aktiv støttespelar fra Strømmestiftelsen sitt arbeid. No er han høgt respektert chef og frilanskokk i London, og har mellom anna arbeidd for store og anerkjende hotell som Corinthia, The Savoy og The Sloane Club.

Svolten, kald og einsam. – Det er ikkje noko idyllisk eller vakkert med det å vere gateborn, seier Cechell og får eit sam-

tykkande nikk frå Edwin. Dei veit begge kva det er å leve på gata: å sove i tre, under bruer, i tomme graver, i små «hytter» av kartong, i holer og utrygge rom. Dei har vore der. Dei veit kva det er å vere skitne, redde, svoltne, kalde og ofte einsame – og likevel oppleve fellesskap.

– Det finst kanskje dei som synest det er spennande og «fint» å møte born som lever på gata. Smila er store, latteren sit laust – men bak smil og glade andlet ligg tårer, einsemd, redsle og svolt. Samstundes kan det òg vere ei kjensle av samhald og styrke, seier Edwin.

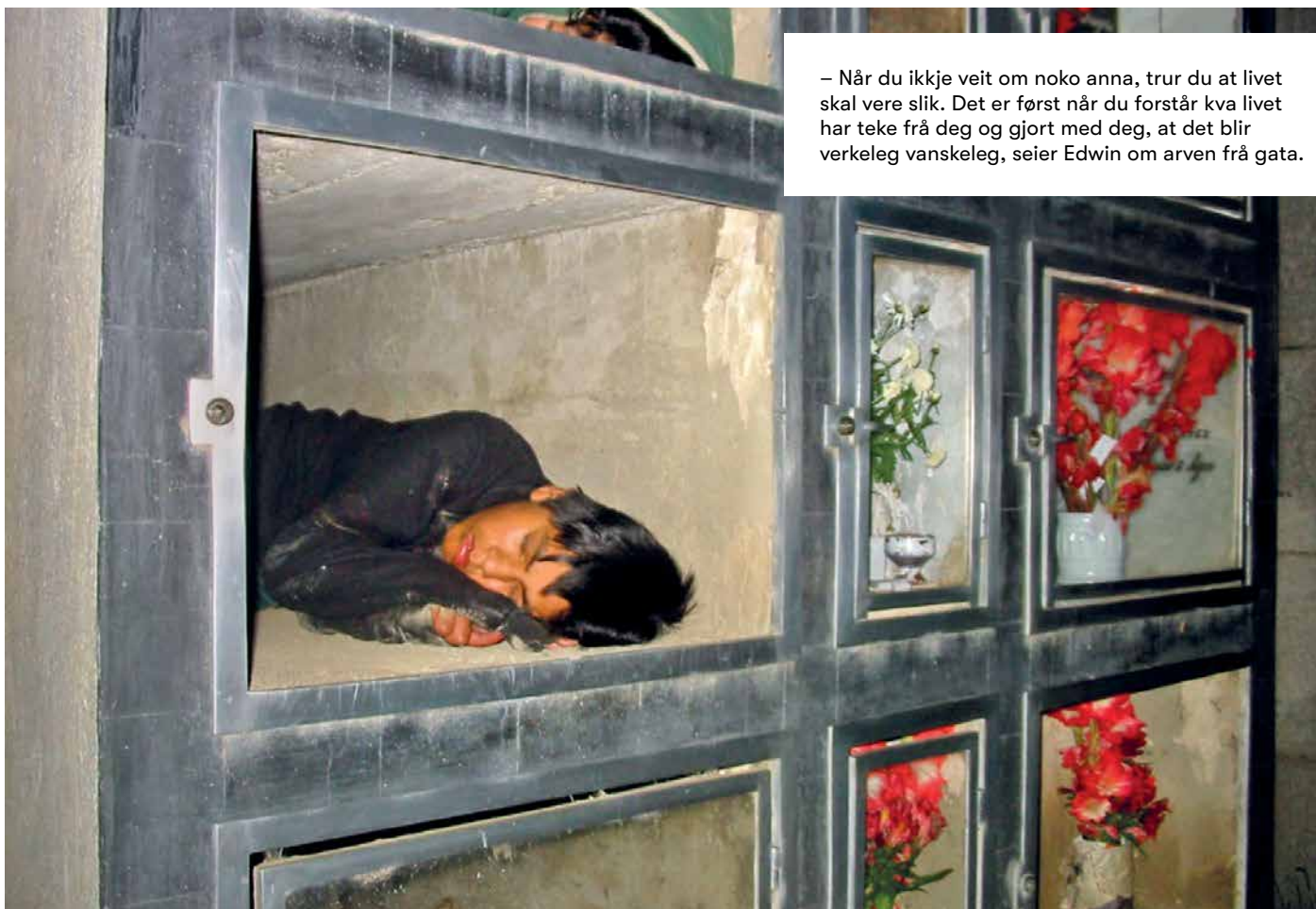
+

“
Det er ikkje noko idyllisk eller vakkert med det å vere gateborn.

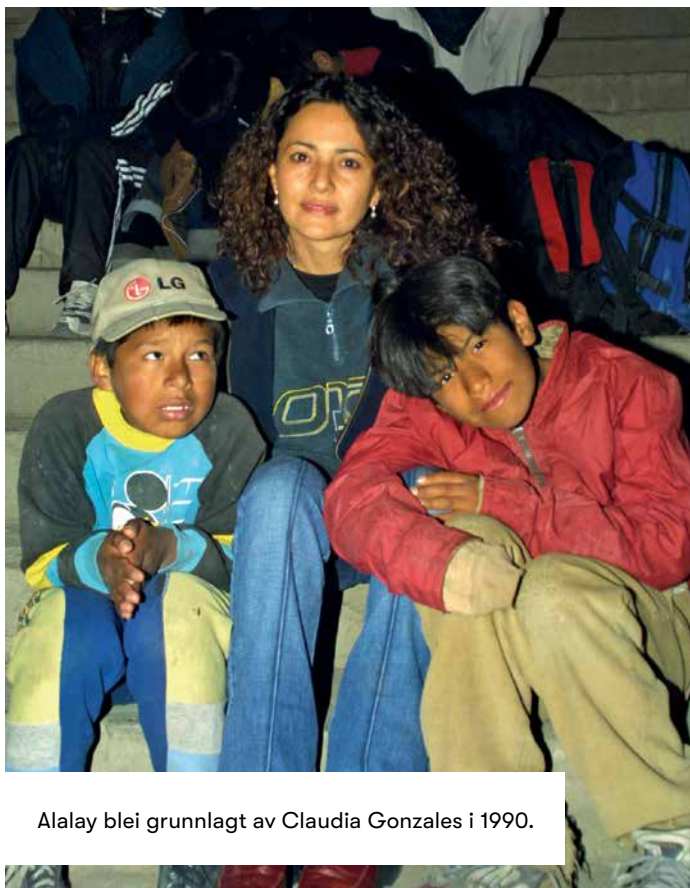
Cechell Anne Upsahl

Det finst kanskje dei som synest det er spennande og «fint» å møte born som lever på gata. Smila er store, latteren sit laust – men bak smil og glade andlet ligg tårer, einsemd, redsle og svolt, seier Edwin og Cechell.

– Når du ikkje veit om noko anna, trur du at livet skal vere slik. Det er først når du forstår kva livet har teke frå deg og gjort med deg, at det blir verkeleg vanskeleg, seier Edwin om arven frå gata.

Alalay blei grunnlagt av Claudia Gonzales i 1990.

+ **Manglande respekt.** – Ein blir skitten og svoltne når ein lever på gata. Ingen av oss ønskjer det. Å tenkje at det er noko vakkert med fattige og skitne born er heilt feil. Det er mangel på respekt og ei romantisering av fattigdom. Folk som meiner slikt forstår ikkje korleis det er å leve på gata. Det er ikkje noko vakkert i det å vere gateborn, sjølv om borna i seg sjølve er vakre, seier Cechell, og Edwin nikkar.

Han skjenker te og byr på småkaker i den britiske ettermiddagssola. Lauvtunge tre omkransar den store hagen framfor det gamle, ærverdige huset han bur i. I beda veks steppesalvie, liljer og andre blomar, og opp langs murveggen slyngjer det seg gule og rosa klatreroser. Her bur han saman med Allan, som han gifta seg med for fleire år sidan.

Fellesskap og varsemd. – Livet på gata var hardt, men samstundes kunne det vere fint. Sterke fellesskap gjorde at ein slapp å kjenne seg heilt åleine. På gata betyr fellesskap og tillit alt. Utan det hadde eg ikkje overlevd ein einaste dag. Samstundes må du vere årvaken – passe på at ingen stel skoa dine, tek pengane dine eller andre verdisaker ... eller livet ditt. Det er det første bodet på gata. Når du ikkje veit om noko anna, trur du at livet skal vere slik. Det er først når du forstår kva livet har teke frå deg og gjort med deg, at det blir verkeleg vanskeleg, seier Edwin.

Dette er første gong dei to møtest. Dei har levd heilt ulike liv, men deler erfaringa av å ha vore gateborn. Og dei er ikkje åleine.

Krig, konflikt, global oppvarming og naturkatastrofar driv millionar av born ut

på gata. Endå fleire endar der på grunn av fattigdom, vald, rus, overgrep og misbruk i familiane. Ifølgje FN lever og/eller arbeider kring 150 millionar born på gata i dag.

Mormor. Cechell var 11 månader gamal då mor hennar reiste til Malaysia for å arbeide. Fattigdom i Manila gjorde at ho måtte forlate den vesle jenta si, som blei verande hos mormor.

– Ho var berre verdas beste mormor. Ho var så god. Eg hadde det så fint med henne, fortel 36-åringen med eit stort smil.

Då Cechell var tre år, kom faren og henta henne «for å ta ho med for å ete». Frå den dagen gjekk det åtte år før ho såg mormor igjen. Det blei åtte vanskelege år.

– Pappa hadde store rusproblem, både med stoff og alkohol. Han var mykje inn og ut av fengsel. Heime hadde han mange vener på besøk. Det var mykje bråk, vald og bruk av stoff. Det var ei vond og krevjande tid, fortel Cechell.

Om dagen var ho på gata saman med andre born.

– Gata var leikeplassen vår. Der var det alltid nokon å vere saman med. Var me svoltne, tigga me. Og sjølv om det var tøft, forstod me ikkje eigentleg at livet me levde var feil, seier ho. Å gå på skule var framandt. Først som 12-åring byrja ho på skulen.

Dei vonde nettene. – Nettene var verst, seier ho. Dei kom med mørke, redsle, bråk og uro – opplevingar som har brent seg fast i eit bornesinn. Ho blir stille. Tårene pressar på. Ho har opplevd knivstikking, skyting og drap – sett alt det eit born aldri skal sjå.

For første gong fortel ho om dette til ein som sjølv har levd på gata, som veit kva ho snakkar om. Det gjer det mogleg å dele – men ikkje alt. Nokre sår er for djupe.

Cechell må ta små pausar, men ho fortel:

– Eg rømde til gata for å overleve. Der kunne eg vere åleine, og der kunne eg verne meg sjølv. Eg sov bak bilar eller fann andre skjulestader. Eg kunne vere borte fleire netter. Eg tenkte at om nokon sakna meg, så ville dei leite etter meg. Men dei kom ikkje.

FAKTA

Edwin Gutierrez

- **Alder** 50 år
- **Fødd** La Paz, Bolivia
- **Bustad** London, England
- **Arbeid** Frilans meisterkokk

FAKTA

Cechell Anne Upsahl

- **Alder** 36 år
- **Fødd** Manila, Filippinane
- **Bustad** Kristiansand, Noreg
- **Arbeid** Rådgjevar i Strømmestiftelsen

“

Når du ikkje veit om noko anna, trur du at livet skal vere slik.

Edwin Gutierrez

+

FAKTA

Alalay

- Alalay blei grunnlagt av Claudia Gonzales i 1990.
- Organisasjonen fekk støtte frå Strømmestiftelsen frå 1992 til 2018.
- Alalay arbeider for å gje gateborn eit verdig liv.
- Dei oppsøker born på gata og hjelper dei først inn på eit mottakssenter og sidan til ein borne-landsby.

+ I alle desse åra leita mormora etter Cechell, men fann ho ikkje. Cechell sjølv leita etter ein tryggleik ho ikkje fann der faren budde.

– På gata kjende eg meg trygg. Der hadde eg fellesskap og vener. Me måtte stole på kvarandre og leggje livet i hendene til kvarandre. Dagen gav meg styrke til å møte natta. Eg var berre seks–sju år gamal. Eg forstod ikkje at eg hadde det vanskeleg, at overgrep var feil, før nokon sa det til meg. Eg skulle ønskje eg hadde nokon som kunne sett grenser og fortalt meg at det ikkje var min feil. Men dei var ikkje der, seier Cechell.

Flukt til fridom. Tårene renn.

– Eg flykta til fridomen, seier Edwin. Men fridomen kom med ein høg pris.

Edwin var rundt ti år då faren hans tok livet av kona si, mora til Edwin.

– Han drap henne, og sa at me aldri måtte fortelje det til nokon. Han kravde lydnad, og me sysken blei utsette for sinne og brutalitet. Ein kveld rømde eg. Dei fleste forstår nok ikkje den kjensla av fridom. Men prisen var alt. ALT.

– Eg takkar Gud for at han tok mamma frå oss – frå alt det vonde og frå dei lidin-gane pappa påførte henne. Ho hadde det ikkje godt. Det var fælt å sjå kva han gjorde mot henne, seier Edwin. Han minnest mor si med varme.

– Ho var så god med oss. Ho laga maten eg framleis lagar når eg vil minnast henne – «gryte med tørka lammekjøt og tørka, steikte gule erter». Då kjem kjenslene, og eg er tilbake på kjøkkenet i La Paz, seier Edwin.

Meistermøte. Den første kvelden på gata møtte han Dino, som delte maten sin med han. Etter det sov dei på ein byggeplass, i eit holrom under ei bru.

Han lærte å overleve. Å «ta ein gringo»: stille seg opp for bilete med turistar og håpe på ein dollar.

– Før gata var eg ein stille og beskjeden gut. Men livet der endra meg. Eg blei teken av politiet og plassert i «ungdomsfengsel», der eg blei slått og torturert. Eg lærte å slåst – og eg var faktisk ganske god. Etter

det gjekk rykta framfor meg.

– Då eg kom ut, blei eg peikt ut som «eigar» av ein stor del av Pérez Velasco, hovudgata i La Paz. Eg blei leiar for gjen-gen der. Det var ei tid der eg lærte å bli sterk, å ikkje synest synd på meg sjølv, men stå for vala eg tok. Gata forma meg og den lærdommen har følgt meg. På ulike vis har det vore med på å ta meg dit eg er i dag, seier Edwin.

For snart skulle han møte Claudia, grunnleggjaren av organisasjonen Alalay. I mange år samarbeidde Strømmestiftel-sen og Alalay. Det blei ei trygg hamn for mange born. Omlag 40 000 born har fått hjelp her.

– Å møte Claudia og finne ein ny heim i Alalay endra livet mitt, seier han.

Som 18-åring byrja han å utdanne seg til kokk, og jobba seinare på store kjøkken i Bolivia og Brasil.

I 2003 inviterte Strømmestiftelsen han til å lage kokeboka «Mestermøte» saman med Bocuse d'Or-vinnar, Charles Tjessem. Boka blei ein suksess og var med på å hjelpe han til London og nokre av dei beste restau-ran-tane i verda.

Jul i nytt land, nytt liv. Han tørkar tårene.

– Når eg ser meg attende, kan eg seie til meg sjølv: «Hei, Edwin. Om det ikkje var for deg, hadde eg aldri vore her i dag.» Folk har hjulpet meg, men det var eg som stod opp, kjempa og trudde. Eg gjorde det.

Han gjev Cechell ein stor klem. Dei har begge levd i smerte få kan fatte. +

“

Eg var berre seks–sju år gamal. Eg forstod ikkje at eg hadde det vanskeleg, at overgrep var feil.

Cechell Anne Upsahl

Cechell på Filippinane. Mormor fann Cechell igjen etter åtte år.

– For meg betyr det alt å kunne jobbe for at born får det betre, seier Cechell. Det er drivkrafta hennar i innsamlingsarbeidet for Strømmestiftelsen – og det er drivkrafta når ho brettar opp ermene og samlar fleire tusen born til skulefest i Kristiansand.

Sjølvs om gata stal jula frå Edwin, blinkar det nok ei julestjerne over huset til han og Allan i Aust-London denne julenatta òg.

- + Om få veker skal vi feire jul. Men for Edwin og Cechell er jul også vonde minne.
- Eg har ingen kjensler knytt til jula, eller til bursdagar. Gata stal det frå meg. Det er ikkje noko igjen, seier Edwin.
 - Det same med meg, seier Cechell.
 - Me måtte tigge i jula òg. Men me song julesongar, og dagane var litt annleis enn dei andre.

Både Cechell og Edwin vil bruke erfaringane sine til å gjere verda betre. Sjølvs om det gjer vondt, vil dei dele.

Edwin skriv no bok om livet sitt, saman med Allan, og dei arbeider samtidig med manus til ein film om gategutene som blei kokk på verdas beste hotell.

Cechell har delt si historie i ein video-dokumentar og har vore gjest hos Lindmo på NRK.

Stod opp for fellesskapet. – Gata lærte meg å stole på meg sjølv, ta val, sjå framover og gå vidare. Eg blei ein leiar, ei som stod opp for fellesskapet og prøvde å finne løysingar. For det måtte me – stå saman, seier Cechell.

Ein dag vil ho fortelje borna sine om livet ho levde.

Når ho ser attende, kjenner ho både einsemd, gråt og glede. Ei mormor som stilte opp, men foreldre og eit samfunn som svikta.

– Mange av venene mine er døde, drepne, narkomane eller i fengsel. Men eg har klart meg. Eg trudde på folk, og ikkje

minst på meg sjølv. Difor er eg her i dag, seier ho.

Noreg. Som 13–14-åring kom ho til Noreg saman med mor si, som hadde gifta seg med ein norsk mann. No er ho sjølv gift og arbeider i Strømmestiftelsen.

– For meg betyr det alt å kunne jobbe for at born får det betre. Born er framtida vår, og det er borna som er min motivasjon og drivkraft i arbeidet i Strømmestiftelsen. I mitt vaksne liv har det å hjelpe born vore ein raud tråd. Born på gata treng å vite at dei har ein verdi. Alle born treng å vite det. Eg visste ikkje at eg hadde verdi då eg var lita, ingen fortalde meg det. No vil eg vere med og formidle det. Difor er eg her, seier Cechell.

– Det er vanskeleg å kommunisere fattigdom. Men når ein gjer det, må ein vise eit ekte bilete, sjølv om det gjer vondt, seier Cechell.

Ho og Edwin meiner alle som jobbar med bistand har ansvar for å forklare årsaker til fattigdom – og kvifor engasjement er nødvendig.

– Målet med all bistand er den fattige. Det me gjer skal gje born ein betre kvardag og eit betre liv, seier Edwin.

Vil hjelpe born. No vil dei sjå framover og bruke liva sine til å gjere verda litt betre.

– Det er viktig å ikkje gje opp, men tru at ein dag vil fleire klare å klatre ut av fattigdom, seier dei.

Cechell gjer klar til jul for den vesle jenta si. Familien ventar ein baby i november. I ventedagane bakar ho vårrullar, rundstykke og peparkaker. Alt det ho sjølv ikkje fekk då ho levde på gata, vil ho sørgje for at andre born får. Enten det er skulegong og skulemat for borna ho hjelper gjennom arbeidet i Strømmestiftelsen, eller julekos og varme for dei to borna sine.

– Du veit: Ingen kan hjelpe alle, men alle kan hjelpe nokon, seier Cechell.

– Alle må hjelpe nokon, seier Edwin og gir ein klem til Cechell, ein ven han møtte dagen før – men som allereie har blitt nærare enn dei fleste. ■

“

Det me gjer skal gje born ein betre kvardag og eit betre liv.

Edwin Gutierrez